

Presentació

Antoni Pol i Solé

Expresident de la SAC i coordinador de Jornades

El 1763 el reverend Antoni Puig, prevere de les Caldes, avui Escaldes, va escriure “per a millor govern de sos Patricis” el *Polítar andorrà*, “tret de les sublimes obres del Molt Il·lustre Dr. Anton Fiter y Rossell” i que contenia “ab fàcil método” les “Antiguitat, Govern, Religio, Usos, Preheminencias, Perrogatives y Privilegis de les Valls neutres de Andorra”.

La transcendència del *Manual Digest* (1748) d'Antoni Fiter i Rossell per al nostre país ja va ser conscient i remarcada en la seva època i es va constituir immediatament en el “Talmud o la Bíblia dels Andorrans” (Armengol, Mas i Morell, 1983). Les proves d'aquest fet rau en el seu encàrrec i destinació i en les poques còpies fetes, gelosament guardades, per a les privilegiades institucions que les varen posseir, i l'interès, quinze anys després del *Manual Digest*, de disposar d'una nova versió actualitzada i reduïda en el *Polítar andorrà*. No debades els dos textos han estat presents al llarg de més de 200 anys presidint importants sessions del Tribunal de Corts i del Consell General. Els dos textos són, a més de costumaris institucionals, els dos primers documents d'afirmació nacional d'Andorra fruit de la intel·ligència andorrana col·lectiva produïda al llarg dels anys.

Les 536 pàgines que té el *Manual Digest* el *Polítar andorrà* les rebaixa a 410 (una reducció de prop del 25%). És per tant una síntesi. Però una síntesi original perquè com diuen Lídia Armengol, Manel Mas i Antoni Morell en la seva introducció a la transcripció del *Polítar andorrà* l'any 1983 i premi Andorra 700 anys en la Nit Literària del Cercle de les Arts i les Lletres del 1978, i publicada per la Conselleria d'Educació i Cultura, “Comparteix amb el seu inspirador la vocació didàctica, arrelada a la terra andorrana, i la seva postura nacionalista. Però, tot i sentint la inspiració del mestre, introdueix elements nous, documentació nova i noves dades, adaptant el seu escrit als anys en els quals escriu”.

Les diferències es troben ja en el títol inicial; si l'un (el *Manual Digest*) vol ser un manual de lleis o si es mira al peu de la lletra, de decisions de dret romà i fa més èmfasi en el dret, l'altre (el *Polítar andorrà*) posa l'accent en l'interès polític nacional i vol ser més pràctic i entenedor i cerca l'aplicabilitat concreta del conjunt del drets.

La segona diferència, continuant en la portada, és que el *Manual Digest* s'acompanya tot seguit "De les Valls neutras de Andorra" mentre que el *Polítar andorrà* s'afirma nacionalment i rotundament com a andorrà i situa "De les Valls neutres de Andorra" després d'explicitar-ne el contingut. En aquesta explicació del contingut també hi ha una aparent igualtat però el text del *Manual Digest* ubica la menció dels privilegis just al mig dels conceptes indicats mentre que el *Polítar andorrà* el destaca al final, per potenciar-lo i ressaltar-ne així el seu interès i la seva importància, per ser la paraula *privilegi* més clara i contundent que *preeminència* i *prerogativa*, tot i ser les tres de similar i reiteratiu significat (almenys en la còpia transcrita).

Si el *Manual Digest* es considera a si mateix un memorial de notícies, el *Polítar andorrà* es considera un agregat de notícies. Si el memorial és un recull de documents d'importància històrica i política amb l'objecte d'il·lustrar i recordar esdeveniments importants, l'agregat és un conjunt o suma de diferents notícies que no cerca la coherència ni ser complet ni exhaustiu, sinó que cerca l'eficacitat, aplegar allò substancial, com diu Antoni Puig en la seva protesta o justificació, que té una pàgina en lloc de les onze del *Manual Digest*: "Assegurant ser lo substancial tret de molts títols ó actes antichs públichs; com també de molts authors de la major calificació y autoritat; Y de la Practica de moltas parts ben gobernadas".

La visió d'Andorra descrita al *Manual Digest* parla de "[...] ayguas admirables per lo frescas, cristallinas, y bona qualitat [...] las montañas de les Valls son altísimas; produeixen bellíssims boscos de Pins, Abets, besurts, Abellaners, Vedolls y molt altra llena o fusta [...] produeixen així mateix abundancia de herbas [...]". Mentre que la del *Polítar andorrà* parla de "Andorra significa una terra dura, aspera, fragosa y escabrosa [...] es Pahís casi inhabitable, a causa de tantas neus grans i llarchs frets, collint-se en ella seguel y altres petits grans en tan poca quantitat, que á penas basta á la precisa manutenció y, abast de sos moradors, lo que precisa a portar-ne de fora de ellas [...] per raó de ser estas valls esterils, y no fértils".

Aquesta visió pràctica es confirma amb la còpia del "Capbreu de les coses principals tocant a les Dècimes percebeix lo Capítol de Urgell en les Valls de Andorra" del 1716 que es reproduïx al final del llibre en una de les còpies.

L'objectiu amb què fou elaborat sembla que s'ha aconseguit perquè "El *Polítar* tot i no essent una obra plenament original, ha tingut ressonàncies molt fondes en la vida andorrana [...] és més emprat, més utilitzat, més nombrat, que el *Manual Digest*, i fins i tot, com a línia de treball ha tingut més expansió [...] ho manifesta obertament el suara esmentat Brutails". (Armengol, Mas i Morell). Com diu Marc Vila i Riba (1983) "[...] hom podria destil·lar del *Polítar* una vena lírica i fins i tot èpica [...] hom aprecia i sent el cant patriòtic [...] de l'autor [...] hi traspua un afany d'aferrissada defensa de la independència i de la neutralitat andorranes".

Pel que fa a les màximes, el *Polítar andorrà* introdueix dos canvis pràctics almenys. La 35, en lloc de dir "Prevenir los mals, sangrant-se antes no vingui la malatia" hi posa "Escullir per Sindichs, y per lo maneigt de sos negocis á homens molt discrets".

En un reajustament del números i ocupant la 39 hi introdueix la 44 "Los camins dels ports no han de esser molt bons, aus. be fragosos y dolents, sols ser puga transitar merament."

Però més enllà de les diferències, una de les qüestions per posar-nos és, per què va sorgir el *Polítar andorrà*, quinze anys després només d'haver-se fet el *Manual Digest*?

La resposta podria trobar-se que l'argumentació per al manteniment dels tradicionals privilegis

d'importació franca d'un cert nombre de mercaderies va esdevenir cada cop més difícil i necessària de sostenir davant l'elevat i gros calibre dels conflictes al segle xviii.

I davant la pressió exterior, que continuava i creixia, afegida a la mort de l'autor del *Manual Digest* el mateix any 1748, segurament es va haver de recórrer a un nou assessor, Antoni Puig, que devia decidir fer una nova guia més sintètica i pràctica, el *Polítar andorrà*.

El *Diplomatari de la Vall d'Andorra*, del segle xviii, de recent aparició i obra de Jordi Buyreu i Juan així com una *Mostra del nostre llogat històric* de Lídia Armengol ho exemplifiquen.

La falta de reconeixement de l'*status quo* andorrà, durant tot el segle, s'inicia amb la guerra de successió a Espanya i acaba amb la Revolució Francesa. La relació dels següents fets ho corrobora.

El 1702 s'exigeix al Consell de la Terra fer un donatiu a Felip v.

El 1709 els síndics han de defensar a Perpinyà la neutralitat, el manteniment del comerç d'Andorra amb els seus veïns i la no-contribució de les Valls a les despeses de la guerra; el 1709 es paga al mariscal de camp i governador de la Cerdanya 11.000 lliures de moneda francesa a compte de les 20.000 acordades en lloc de les 40.000 imposades en multa pel duc de Noailles; el 1715 el bisbe de la Seu d'Urgell, Simeó de Guinda, mana al Consell de la Terra no obeir sinó solament les seves ordres o les del rei de França; el 1728 un altre cop el bisbe d'Urgell Simeó de Guinda i Apeztegui ha de reclamar que les Valls d'Andorra no estan subjectes al Principat de Catalunya i que no se'ls ha d'aplicar l'abolició de privilegis prevista pel decret de Nova Planta; el 1724 es produeix una carta del síndic en què diu que no s'han trobat els documents que es busquen a Casa de la Vall; el 1729 el síndic presenta proves en el plet que enfronten les Valls d'Andorra i la Intendència General de Catalunya per raó dels privilegis fiscals de les Valls; el 1731 es dona una sentència favorable de l'Intendent General de Catalunya en relació amb la franquesa del pas de mercaderies; el 1733 el Consell de la Terra per ordre dels coprínceps a demanda dels governs espanyol i francès recorda la prohibició de plantar tabac i l'obligació d'arrencar les plantacions; el 1735 el Consell de la Terra fa petició a Felip V perquè confirmi els privilegis de les Valls; el 1739 el Consell de la Terra es pronuncia sobre la venda i el contraban de tabac que afecten les franqueses i privilegis de la Vall i en contra dels que practiquen aquestes activitats; el 1743 la Reial Audiència de Catalunya atorga als andorrans el dret de poder exportar bestiar a Catalunya sense pagar drets; el 1745 el veguer francès prohibeix als sacerdots d'Andorra subvencionar el rei d'Espanya i reconèixer com a únics superiors el bisbe d'Urgell i el rei de França; el 1747 a demanda d'Antoni Fiter i Rossell el secretari del Sant Ofici de la Inquisició del Principat de Catalunya lliura una còpia de la concòrdia establerta el 1595 entre aquesta i el Consell de la Terra; el 1756 existeix una carta de Tarascó a la Seu d'Urgell per saber què s'ha de fer per posar fi al cultiu de tabac de les Valls d'Andorra i al contraban que es fa amb el país de Foix; el 1757 una carta al Consell de les Valls diu que s'està avançant perquè el rei Carles iii d'Espanya confirmi els privilegis de les Valls i que la quantitat que hauran de pagar serà important; el 1757 es comunica al síndic que el rei ha accedit a la seva demanda i ha renovat la sentència del 1731, per poder mercadejar amb Catalunya exempts d'impostos; el 1765 un jutge de París redacta un memorial en què es reconeixen els drets i els privilegis dels andorrans i per obtenir el retorn del que se'ls ha fet pagar el 1763 i 1764 pel blat comprat a Tarascó per un comissari; el 1765 el Consell General prohibeix el correu, la producció i el comerç del tabac; el 1767 el Consell General disposa

novament la prohibició de conrear tabac; el 1767 el Consell d'Estat del rei de França en atenció a la seva súplica autoritza els andorrans a introduir un determinat nombre de queviures des del comtat de Foix sense pagar drets; el 1775 el Consell General a causa del contraban disposa que només es podran establir a les Valls els estrangers de vida i costums recomanables; el 1775 l'Intendent General de Catalunya ratifica als andorrans l'exempció de drets per a la importació i exportació de mercaderies; el 1777 Lluís XVI confirma als andorrans els privilegis atorgats pels seus predecessors; el 1784 un document expressa la necessitat que s'anul·li l'obligació de pagar dret d'eixida als productes andorrans que es porten a Catalunya i es relaciona les mesures preses per les autoritats andorranes contra el contraban i el conreu del tabac i les facilitats de la justícia andorrana per perseguir desertors o retornar delinqüents a Espanya; el 1786 una resolució del Consell General prohibeix als naturals i estrangers conrear amb tabac; el 1790 el Consell General treu uns capítols per posar fi als contrabandistes, desertors i malfactors; el 1793 els francesos rebutgen la qüestió; el 1794 un general francès demana al Consell General de garantir la neutralitat d'Andorra i que l'avisin si hi passen tropes espanyoles i el Consell protesta per la presència d'un destacament francès a Soldeu.

Com es va fer amb el *Manual Digest* cal recuperar, divulgar i reestudiar el *Polítar Andorrà*, tancat a l'Armari de les Sis Claus fins al 1983. Avui, trenta anys després i aprofitant els 250 anys de la seva aparició, cal actualitzar-ne el coneixement, l'aportació i el reconeixement a l'autor.

La Societat Andorrana de Ciències ha escollit l'efemèride per recordar-la en el 29è Cicle de conferències.